

կը ձևացընեն , և անոնց տակնէն երեք դռներ՝ բազմաթիւ արձաններով զարդարած : Սիջին դրան վրայ ալ վերջին դատաստանին պատկերը կը տեսնուի , որն որ ընդհանրապէս ամէն գոթական եկեղեցեաց ճակտին վրայ կ'երևնայ : Ստադրութեան արժանի շէնք մըն է նաև զանգակատունը , 400 ոտք բարձրութեամբ : 1527^{ին} առջի աշտարակը կայծակէ զարնուելով , այլ և այլ ճարտարապետք զանազան գաղափար ներկայացուցին նորէն շինելու համար : Խեղճ հիւսն մը՝ ուրիշ մէկ ընկերոջը ձեռնտուութեամբ կաղնիի ու շագանակի փայտերէ այս աշտարակը ձևացուց , ու կապարէ թիթեղ անցընելով վրան՝ այնպիսի ճարտարութեամբ մը հաստատեց եկեղեցւոյն վրայ , որ ամէն սաստիկ քամիներու ծառի մը պէս ասդիս անդին կ'երթայ կու գայ՝ ու հողմոյն դադրելէն ետքը նորէն իր բնական դիրքը կ'առնու :

Արջափ ալ զարմանալի երևնայ եկեղեցւոյն արտաքին տեսքը , ներքինին հետ ամենեւին համեմատութիւն չունի : Երս մտնողը՝ երբոր շէնքին հրակայակերպ ընդարձակութիւնն ու բարձրութիւնը կը տեսնէ , կամարներուն ու պատուհանաց գեղեցկութիւնն ու չափակցութիւնը , զարմանք մը կու գայ վրան , ու կարգէ դուրս կրօնական մեծարանաց զգացմունք մը . անանկ որ իրաւացի կ'երևնայ իրեն ճանապարհորդի մը խօսքը՝ թէ ինչպէս նոր ախորժակով շինուած եկեղեցեաց մէջ առաջին է սրբոյն Պետրոսի տաճարը՝ ի հռովմ , ասանկ ալ գոթական ճարտարապետութեամբ շինուածներուն մէջ Միանի մայր եկեղեցին : Վսանդչորս խորան կայ մէջը , և անոնց ամենուն վրայ քաղաքացւոց բարեպաշտութիւնը , հարստութիւնը և վրայ կեցողներուն ճարտարութիւնը կ'երևնայ :

Միանի մայր եկեղեցւոյն մէջ Վաղղիոյ պատմութեան նշանաւոր զանազան դէպքեր հանդիպեցան : Հոն Փիլիպպոս II ալուա՝ Եղուարդ Գ^ե հպատակութեան երդմունքը ընդունեցաւ (1329) ,

Հենրիկոս Բ Վաղղիոյ , և Եղուարդ Զ Մագղիոյ թագաւորքը՝ խաղաղութեան դաշնագիր մը ստորագրեցին (1530) , և այլն :

ք ն ա կ ա ն

ԲՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Յօդ :

Երկրիս և ջրոց մակերևութէն անդադար շոգւոյ քանակ մը կ'ամբառնայ , և այս բանիս ստուգութեանը ցոյց է անօթոյ մէջ եղած ջրոց նուազումը , և թաց մարմնոց օդոյ մէջ չորնալը : Եւ շոգին մթնոլորտին ծոցը ժողովելով ամպ կը ձևանայ , որ անձրև , կարկուտ և ձիւն կը լուծուի . ու օդոյն և մարմնոց գիշերային պաղութենէն՝ մաս մըն ալ բուսոց ու խոտերու մակերևութին վրայ կը նստի ջրոյ ամենանուրբ մաշկի ձևով : Մենեւին նոյն բանը կը տեսնենք ամառ ատեն պաղ ջրով լեցուն գաւաթի մը վրայ . մէկէն գաւաթին արտաքին երեսը ջրոյ մաշկ մը կը պատէ , որ ուրիշ բան չէ բայց եթէ շրջակայ օդոյն մէջ եղած շոգին այն պաղ մակերևութին շօշափուելով կը խտանայ ու հեղուկ կը դառնայ :

Նոյնպիսի երևոյթ մըն ալ կը տեսնենք ձմեռը գիշեր ատեն տաք խուցի մը պատուհաններուն ապակիներուն ներքին կողմը . այսինքն ապակիներուն ներքին կողմը ջրոյ մաշկ մը կը պատէ . և մեկնութիւնն է այս : Պատուհաններուն ապակիները , ինչպէս այլ ամենայն մարմինք , որ երկրիս մակերևութին վրայ կը գտուին , գիշերը կը պաղին . խուցին մէջ եղած շոգին պաղած ապակիներուն շօշափուելով , ինքն ալ կը պաղի , և մաս մը կը խտանայ ու ջրոյ ձևով պատուհաններուն ապակիներուն երեսը կը նստի :

Մթնոլորտին մէջ եղած ջրոյ շոգւոյն գիշեր ատեն նուրբ մաշկի պէս ու մանր

կաթիլներու նման երկրիս երեսն եղած մարմնոց վրայ նստիլը, ցոյ կ'ըսուի. բայց բուն ցօղն է երկրէս վերացած տաք շոգիէն ձևացածը, որ երկրիս երեսը շօշափող օդոյ խաւը պաղ գտնելով կը խտանայ, ու բարակ մաշկի կամ պղտի կաթիլներու ձևով մարմնոց մակերևութին վրայ կը նստի: Արբ արևը մարը մտնելու վրայ է՝ ցօղը կը սկսի, բոլոր գիշերը կը շարունակէ, և ինչուան արևուն ելլելը կը տեսնեն: Այս երկրիս երեսը կը սկսի, կամաց կամաց կը բարձրանայ ու կը հասնի որոշեալ բարձրութիւն մը, որ անձրևներէ ետեւ եկած գիշերներն աւելի է, ու չոր օրերէ ետքը եկող գիշերները՝ նուազ: Ինչպէս բարձրութիւնը, այսպէս ալ ցօղոյ քանակութիւնը կը տարբերի ըստ եղանակաց. գարունն ու աշունը աւելի է համեմատութեամբ ամառն:

Բայց որպէս զի ցօղ իջնէ, պէտք է որ օդը խաղաղ ու հանդարտ ըլլայ և երկինքը պարզ, կամ թէ ամպոտ չըլլայ: Աթէ օդը շարժման մէջ է, կամ թէ հով ըլլայ նէ, ցօղ չիջներ. վասն զի հովը օդոյն մէջի շոգին կը ցրուէ ու կ'առնու կը տանի և թող չտար մարմնոց երեսը նստելու: Այնպէս ալ եթէ երկինքն ամպոտ է, ցօղ չիջներ. վասն զի օդոյն և մարմնոց պաղումը կ'արգելուի: Բայց համար է որ ծածկի տակ կամ ծառերու տակ գտուող մարմնոց վրայ ցօղ չնստիր. ինչպէս թէ որ բաց դաշտի մը մէջ ցիցերու վրայ լաթ մը կամ կապերտ մը փռենք գիշերը, առաւօտը կը տեսնենք որ բոլոր չորս դին ցօղով ծածկուեր է, միայն այս գոցուած տեղս չոր է: Այս պարզ և միանգամայն կարևոր փորձս մեզի կը ցուցնէ թէ ինչպէս մէկ պարզ վրան մը զմարդս կը պաշտպանէ գիշերային ցրտութենէն և խոնաւութենէն, թէ ինչպէս առանց աւոր ալ կրնայ մարդ ծառերու տակ ապաւինիլ, որ իրենց տերևներովը զինքը կը պաշտպանեն: Այն կերպով կը պաշտպանենք նաև նորաբոյս տունկերը եղբայր, որ ուրիշ բան չէ բայց եթէ սառած ցօղ. վասն զի բարեխառնութեան իջ-

նելովը կամ ցրտութեան աճելով՝ մարմնոց վրայ նստած ջրոյ շոգին հեղուկ վիճակի մէջ չկրնար կենալ, հապա սառուցի ձև կ'առնու: Այս եղեամբ գարնան ժամանակ նոր ծլած տերևներն ու ծաղկները կը չորցնեն, և աշնան ժամանակ անոնց տնկական գործուածքը կ'այլայլէ:

Ցօղը շատ օգտակար է բուսոց աճմանը, վասն զի անոնց հարկաւոր ջուրը կը մատակարարէ և անձրևի պակասութիւնը կը լեցնէ. ցորեկուան տաքութենէն վատած բուսոց կենդանութիւն կու տայ և անդադար նոր սնունդ կը ձարէ անոնց, զոր մթնոլորտէն կ'առնու. անոր համար պտղատու ծառերուն պէտք է հինգ վեց ոտք բարձրութիւն տալ ու ճիւղերը ցրիւ բռնել. ասով աղէկ արև կը տեսնեն, օդոյն մէջ առատ ջերմութիւն, առատ սնունդ ու առատ ցօղ կը գտնեն, և պտուղներն ալ աւելի լաւ ու շուտ կը հասնին և խոշոր կ'ըլլան: Եթէ է այն ընդհանուր սովորութիւնը Աւրոպայի հիւսիսային կողմանց պտղատու ծառերը և որթերը կարճ բռնելու, ինչպէս է նաև բոլոր Վաղդիա:

ՄԱՌՈՒՄԱՍԿԱՆ

ՕԳՏԱԿԱՐ ԳԻՒՏԵՐ

Տգրուէ ¹ փակցընելու նոր կերպ:

Բնենքը գիտեն թէ ինչ դժուարին ու աշխատալի բան է, մանաւանդ ձմեռը, տղրուկ փակցընելը, մասնաւորապէս մարմնոյն ախտացեալ մասին վրայ: Նշաւասիկ նոր ու դիւրին կերպ մը տղրուկ փակցընելու թէ շուտով և թէ ուղած կիտիդ վրայ:

Տղրուկ փակցընելէն առաջ, մարմնոյն նոյն մասին վրայ պէտք է մանուշխոյ՝ սպեղանի մը դնել ու թողուլ մինչև որ հիւթեր ժողովին, ետքէն այն սպե-

¹ ՏՃ. ՍԻՆԻՒՆԻ:

² ՏՃ. ՀԱՊԱՍԷ: